

הלל צייטלין

(ליובלו הספרותי)

בחקופת בין-השמשות, בין תקוה ויאוש, בין זריחה ושקיעה, זכיתי גוראה. מלמעלה דברו על „האביב“— להתחיל את עבודתי העתונאית הקבועה במערכת „הזמן“ הווילנאי, במסבה של עשרה סופרים מובהקים, שמהם היו מפורסמים וידועים, ביניהם גם בעל היובל, שקנה לו שם במחקרו הראשון „הטוב והרע“ שהדפיס ב„השלח“, ומהם היו מתחילים שכבר נתאזרחו והיו מן הסופרים „נחתי-החקה“.

גדולה היתה התקופה ההיא בתקוות המרובות שרפרפו באויר. נדמה היה לכל אלה, שעמדו מקרוב לגלגלי הפוליטיקה הפטרבורגית, כי מהפכה מתחוללת, כי החל מתקופת-האמון של סוויאטופולק-מירסקי באושנויים נמרצים באופני פתרונה של שאלת היהודים בטובה ברוסיה. את חילו נושבים רוחות ה„אביב“ המפורסם, שאילו צפו בכליון-זינים כל עסקני רוסיה הליברליים ושגם עורך „הזמן“, בן ציון כץ הנלהב, האמין בו עד כלות הנפש, ויום לשעה נחשב לו, „אם גם יתמהמה בוא יבוא“.

וקוצר רוחו הגיע למדרגה כא, עד כי מצא לנחוץ לדווקא את השעה ולהדפיס יום יום את חזביעה הנמרצה, למפץ יראו, „ליהודי ברוסיה אין עדיין שווי-זכויות“.

גדולה היתה התקופה ההיא בתקוות המרובות שרפרפו באויר. נדמה היה לכל אלה, שעמדו מקרוב לגלגלי הפוליטיקה הפטרבורגית, כי מהפכה מתחוללת, כי החל מתקופת-האמון של סוויאטופולק-מירסקי באושנויים נמרצים באופני פתרונה של שאלת היהודים בטובה ברוסיה. את חילו נושבים רוחות ה„אביב“ המפורסם, שאילו צפו בכליון-זינים כל עסקני רוסיה הליברליים ושגם עורך „הזמן“, בן ציון כץ הנלהב, האמין בו עד כלות הנפש, ויום לשעה נחשב לו, „אם גם יתמהמה בוא יבוא“.

וקוצר רוחו הגיע למדרגה כא, עד כי מצא לנחוץ לדווקא את השעה ולהדפיס יום יום את חזביעה הנמרצה, למפץ יראו, „ליהודי ברוסיה אין עדיין שווי-זכויות“.

ולא לקח חלק בכל אותו מחול-התקוות, שתקף את כל חבריו. הוא בצר לו ב„הזמן“ פנה מיוהדת בשם „בני רשף“, שהיתה כעין במה בתוך במה, ומשם פזר את רשפיו, רשפי-אש, על כל ההיים ועל כל המאורעות.

מה לו זכויות זמי לו זכויות? מה לו תקוות פורחות, התלויות על בלימה, הבנויות על גבי החול? הוא יודע רק אחת: העם היהודי נמצא בצרה, כשהפזרה בין זאבים, בניו יוצאים ליהרג, ומי יוכל לטפל ברגעים נוראים אלה בפרובלימות, לזקקים מגדלים פורחים באו יו, לזושתעשע בתקוות ודמיונות? וצייטלין התחיל מעל בכתו להביע את כל הכאב ואת כל המרירות שנצטברו בנשמתו, נשמת יהודי פצועה וזבת-דם. היא היה המקונן על פגעי האומה, הבוכה על משברה הצועק, מוחה מעצמת הלב, פרים קול זועות, מגלה ומזינת מרות, שרבים אמרו להסתיר משה פוליטיקה זו או אחרת. זו לא היתה כתיבה ספרותית רגילה, המבקשת לה צורה, טחפשת לה מלים או מבטאים יפים, המלטשת ומחפשת זרכים ואופנים להבעת המושבה. לא.

זו היתה התפרצות הרגש הפנימי, התפרצות הלבה של הנפש הכואבת ודואבת, המתקצפת ובקצפה היא מרעישה עולמות וקורעת שחקים, מונעת, זוקרת, מוחצת ופוצעת, לפריקים

בין אלה ובין שאר החברים הצעירים, שנבצרו לדעתיהם של הגדולים, עמד לו מן הצד הלל צייטלין

באכזריות, כאלו אומרת היא לחלק מכאבה לאחרים.

כי לא נבראה צורה ספרותית לסושה ומדודה לציור הפצעים ומכאובי הלב. אין בוכים על-פי תוי-נגינה.

ולא בכדי כרוכים היו הלל צייטלין וי"ח ברנר ודבוקים זה בזה, כאחים ברוח וכחברים. כברנר בספרותו העברית היה גם צייטלין בעבודתו בפובליציסטיקה היהודית. הוא היה לפרקים זר לקהל היהודאי, המורחק מצולם זה של דבקות והתלהבות, שאינו רגיל להתעמק ולחשוב הרבה, שאינו אוהב את התוכחות, את הטפת המוסר, שהרגש אינו מחכמו בכל עת ובכל שעה בחייו היומיים הפשוטים.

כברנר בעל הלב הטוב והאכזר גם יחד, הפועל מרוב אהבה את האומה; הדומה לחינוק, שאינו יודע איך להשתמש בסס-המרפא שניתן לו, כך היה גם צייטלין. הוא הכאיב ופצע, גלה אמתיות, התעלעל ודקר במחטים עד כדי כאב. הוא לא היה, ולא היה יכול לחיות, אדם קבוע, שנקפא על שמדיו, שהחזיק פעם אחת בדעה זו ולא הרפה ממנה כל ימי חייו; הוא בקש לו אמונה, ובהתלהבות רליגיוזית, כטבעו הדתי, אחז בה ולא הרפה ממנה, עד אשר בא התור, שבא ראה ונוכח, כי גם בה לא מצא את האמת המבקשת. אז לקח את גלגל הזה

ולא לקח חלק בכל אותו מחול-התקוות, שתקף את כל חבריו. הוא בצר לו ב„הזמן“ פנה מיוהדת בשם „בני רשף“, שהיתה כעין במה בתוך במה, ומשם פזר את רשפיו, רשפי-אש, על כל ההיים ועל כל המאורעות.

וגפץ אותו לשברים והתעלל בשבריי-לוחות אלה, שהיו קדושים בעיניו תחלה, עד אשר בא היום, שבו מצא אמונה חדשה, אידיאלים חדשים. כל מה שנראה לו לאמת היום בא והוכיח, בא ודרש, בא ותבע, מבלי כל משוא פנים, מבלי השגיח באוטוריטיטים ובאמתיות מוסכמות. וכל מה שהביע— האמין בו ברגע זה שהשמיע את דבריו, תחת השפעת הרושם הראשון והרגש החי.

וכשם שלא בקשתם את הסיסטמט-יות אצל ברנר, שהיה היום ציוני, מחר בונדאי, מחרתים— סוציאליסטן ולאחר כך ציוני-סוציאליסטי, כי אם ראיתם בו את מבקש האמת התמידי, ששבר אלילים והקים אלים חדשים והכל לשם האמת הנכספת, כך אל תדרשו מאת הלל צייטלין עמדה בצורה, צורה קפואה של שיש, שאינה זזה ממקומה, כי אם ראו בו מה שיש בו; חביעת הרגש, תוכחה של לב כואב, צעקה של לב פצוע, מחאה נגד השקר שבחיים, נגד כל מה שנראה לו ברגע זה כשקר מוסכם.

ואם תבוא השעה לסכם את עבודתו הספרותית של הלל צייטלין — ושעה זו אינה צריכה לבוא בזמן קרוב, כי צייטלין עומד עדיין באמצע עבודתו הפוריה ועוד לא הגיע לנקודת-הגובה שלו — צריכה תהיה המובליציסטיקה

היומית של צייטלין לתפוס את המקום ביותר חשוב. ואל יהא גדלו כגורל כל הזירנליסטים, המפורים את ניצוצי גשמתם לרוח וכעבור יום לא ישאר זכר לאותם פרכוטי-הנשמה, שתפסו מקום כל כך חשוב בתייהם בעבודתם, כי יש זשורנליסטים, שכאבו ודאבו בכל ימי חייהם. שהגו וחשבו והקריבו את דם-תמציתם על מזבח האמת היומית—ויש גם אמת יומית, הנבראת כמלאך הנולד ואומר שירה ומת— שהכניסו אוצר בלב של אשכנזי-רעיונות ופירורי-הרגשות אל המוח והלב של רבבות קוראים, רעיונות והרגשות, שיש להם הרבה מהוד הנצח ומשכינתו.

וצייטלין הוא אחד מאלה, את צייטלין האמתי. אל תבקשו דוקא ב„טוב ורע“, בשפינוזה, במפתח לספר הזהר—בקשו את נשמתו של צייטלין בכל מקום שיש בו מגע עם החיים, בכל מאמר יום-יומי על אחד החזיונות הרגילים, או על מאורע, שהרבה אנשים עוברים עליו מבלי שיש לב.

כי כנשמת השכינה, כך נשמת האדם בעל ההרגשה, שרדה בכל שיה ותנה, בכל מעשה האדם ופחשבותו, ובכל מאורעות אהיים.

ש. טשרנוביץ